

R E C E N Z J A

rozprawy doktorskiej mgr. inż. Marka Zielińskiego pod tytułem „Emisja gazów cieplarnianych a wyniki ekonomiczne gospodarstw specjalizujących się w uprawach polowych”

Przedstawiona do oceny praca pt. „Emisja gazów cieplarnianych a wyniki ekonomiczne gospodarstw specjalizujących się w uprawach polowych”, której autorem jest mgr Marek Zieliński, została przygotowana pod kierunkiem prof. dr. hab. Wojciecha Józwiaka w Instytucie Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej – Państwowy Instytut Badawczy w Warszawie.

Problematyka podjęta w pracy jest aktualna i ważna zarówno dla teorii, jak i dla praktyki gospodarczej. Przedmiotem recenzowanej rozprawy jest analiza i ocena funkcjonowania i możliwości rozwoju gospodarstw z uprawami polowymi specjalizujących się w produkcji zbóż, roślin oleistych i białkowych w zależności od salda emisji gazów cieplarnianych oraz salda sekwestracji dwutlenku węgla w glebie. Jest to zagadnienie coraz istotniejsze również z globalnego punktu widzenia (wpływ gazów cieplarnianych na zmiany klimatu), chociaż jak dotychczas stosunkowo mało rozpoznane. Materiał zaprezentowany w pracy mgr. M. Zielińskiego oraz przeprowadzone przez niego analizy stanowią wartościowy przyczynek do dyskusji o konieczności zwrócenia większej niż dotychczas uwagi na respektowanie potrzeb ochrony środowiska przyrodniczego w działalności rolniczej. W ramach tej dyskusji kształtuje się obecnie nowa filozofia rozwoju rolnictwa i polityki rolnej.

Przedstawiony temat został wyczerpująco uzasadniony potrzebami racjonalnego gospodarowania zasobami ziemi rolniczej i konieczności ograniczania efektu cieplarnianego. Ujęcie tematyki badań jest właściwe, aktualne i ma cechy nowości. Doktorant przedstawiając kolejne zagadnienia nawiązuje do dotychczasowego do-

robku i umie go wykorzystać w swoich rozważaniach naukowych. Lektura pracy wskazuje na dobrą znajomość literatury i podporządkowanie jej tematyce pracy, choć pewien niedosyt budzi na tle szeroko przytaczanych poglądów dość oszczędna ich reasumpcja. Dobór literatury przedmiotu z punktu widzenia badanej problematyki jest poprawny i w zasadzie wyczerpujący (277 pozycji literaturowych, w tym 102 anglojęzyczne i 1 niemieckojęzyczna, oraz 7 źródeł internetowych).

Doktorant wykazał się znajomością badanej problematyki, dobrze się w niej porusza, posiada zdolności koncepcyjne, analityczne i problemowego myślenia oraz wnikliwego badania analizowanych zjawisk. Jego podejście do analizowanych zagadnień w świetle aktualnej wiedzy odpowiada regułom pracy naukowej.

Za główne osiągnięcia i najwartościowsze elementy recenzowanej rozprawy uważam następujące:

1. Wybór problemu badawczego, rzadko podejmowanego w literaturze przedmiotu, niełatwego do analizy i jak najbardziej aktualnego w kontekście postępujących zmian klimatycznych (choćby ostatni kataklizm, który nawiedził Vanuatu).
2. Interdyscyplinarność badań, wymagających znajomości wielu zagadnień z dziedziny nauk ekonomicznych, rolniczych i przyrodniczych.
3. Zastosowanie do analizy gospodarstw rolnych oryginalnego „skumulowanego punktowego wskaźnika względnej dobroci”, na który złożyło się kilka zmiennych o różnych mianach. Umożliwił on ocenę funkcjonowania badanych podmiotów pod względem ich efektywności ekonomicznej, salda emisji gazów cieplarnianych z gleby i od zwierząt gospodarskich oraz poziomu inwestycji.
4. Wnikliwe analizy na reprezentatywnym materiale źródłowym, dotyczące wpływu salda sekwestracji dwutlenku węgla oraz salda emisji gazów cieplarnianych na ekonomikę gospodarstw rolnych. W konkluzjach mgr M. Zieliński stwierdza, że „(...) wzrost zysku wystąpił do pewnej górnej granicy salda sekwestracji dwutlenku węgla w glebie, powyżej której następowała jego stabilizacja, a następnie spadek”, co ilustruje właściwy wykres nr 7 (s. 96) i dalej: „(...) zarysowuje się w gospodarstwach rolnych specjalizujących

się w uprawach polowych granica ujemnego salda emisji gazów cieplarnianych z gleby i od zwierząt gospodarskich, powyżej której nie jest możliwa poprawa ich efektywności ekonomicznej (wykres 12)” (s. 112–113). Nasuwają się tu trzy pytania: 1) czy można jednoznacznie określić te granice lub ich przedziały? 2) w jakim stopniu na kształtowanie się owych granic wpływa jakość gleb? 3) jakie znaczenie mają inne czynniki wpływające na te granice?

5. Hipoteza badawcza rozprawy w brzmieniu: „W gospodarstwach rolnych specjalizujących się w uprawach polowych istnieją możliwości ograniczania emisji gazów cieplarnianych. Wykorzystanie tych możliwości wywiera dodatni wpływ na wyniki ekonomiczne i rozwój gospodarstw, aczkolwiek tylko do pewnej granicy, powyżej której cele te przestają być komplementarne względem siebie” została sformułowana, a następnie zweryfikowana poprawnie, a wnioski są uzasadnione i mają dużą wartość poznawczą i aplikacyjną. Wynikają one z krytycznej analizy literatury, analizy materiału statystycznego oraz własnych spostrzeżeń badawczych Doktoranta.

Pewne zastrzeżenia budzi struktura rozprawy odbiegająca od klasycznego ujęcia w pracy naukowej, tj. wstępu, zawierającego uzasadnienie podjęcia tematu, cel(e) i hipotezę(y) pracy, jej zakres i zastosowane metody badawcze, a następnie rozwinięcia (omówienie analizowanej problematyki i analiza materiału empirycznego), wniosków i literatury. W pracy brak bowiem wstępu – tę rolę pełni niejako rozdział pierwszy „Postawienie problemu”, w którym Doktorant uzasadnił wybór problematyki badawczej, natomiast cel i zakres badań, hipotezę oraz metody badawcze zaprezentowano w rozdziale czwartym „Cel i metoda badań”. Zachwiane są również proporcje treści poszczególnych rozdziałów, co dotyczy i paragrafów. I tak rozdział czwarty liczy 31 stron, natomiast rozdział piąty „Reprezentatywność analizowanych gospodarstw w odniesieniu do ich próby generalnej obecnej w Polskim FADN w latach 2005–2010”, stanowiący zresztą rozszerzenie paragrafu 4.2.1, zawiera zaledwie 1,5 strony tekstu i tyleż samo stron tabel. Należy tu dodać, że rozdziały i paragrafy nie powinny kończyć się rysunkami, tabelami czy grupami tabel, jak ma to miejsce w recenzowanej pracy na stronach 48, 87-88, 97-98, 114, 119, 127. Ponadto tabele i ry-

sunki należy umieszczać zaraz po pierwszym odwołaniu w tekście do ich zawartości, nie zaś po kilku stronach, jak np. tabela 24, gdyż utrudnia to śledzenie toku wyводу.

Nieuzasadnione, moim zdaniem, było wydzielenie w rozdziale czwartym paragrafów 4.2.1 i 4.2.3, na które składają się odpowiednio tylko dwa i jeden akapit, tym bardziej, że ich treści zostały poszerzone w dalszej części rozprawy. Tu chciałbym zwrócić uwagę na pewną niejednoznaczność. Otóż w paragrafie 4.2.1 pt. „Metoda doboru obiektów badawczych” czytamy (s. 56): „W wyborze gospodarstw do analizy wykorzystano dobór celowy. Wyodrębniono panel wszystkich [podkr. rec.] gospodarstw specjalizujących się...”. Natomiast w rozdziale piątym znalazł się zapis (s. 86): „(...) dobór ten dotyczył około 1/4 próby generalnej [podkr. rec.] gospodarstw specjalizujących się...”. Implikuje to pytanie co oznacza sformułowanie „wszystkich gospodarstw” w kontekście późniejszego stwierdzenia?

I jeszcze dwie uwagi natury redakcyjnej. Doktorant powinien unikać używania w pracy naukowej emocjonalnych i nienaukowych sformułowań, typu: „nie napawa optymizmem” (s. 39), „dramatyzm tych zdarzeń” (s. 89), „śmiało inwestują” (s. 100), „niepokojąca sytuacja” (s. 108, 111). W pracy jej Autor często posługuje się kategorią „nasilenia inwestycji” (m.in. na s. 112), podczas gdy należałoby posłużyć się przyjętymi w piśmiennictwie ekonomicznym pojęciami „poziom inwestycji” lub „skłonność do inwestycji” (zależnie od kontekstu).

Reasumując uważam, że niezależnie od zgłoszonych uwag rozprawa doktorska mgr. Marka Zielińskiego pt. „Emisja gazów cieplarnianych a wyniki ekonomiczne gospodarstw specjalizujących się w uprawach polowych” jest wartościowym dziełem naukowym, spełniającym wymogi rozprawy doktorskiej, a jej Autor wykazał się znajomością omawianej problematyki i literatury przedmiotu oraz umiejętnością prowadzenia badań naukowych. Wnioskuje zatem do Rady Naukowej Instytutu Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej – PIB o przyjęcie recenzowanej rozprawy doktorskiej i dopuszczenie mgr. Marka Zielińskiego do publicznej jej obrony.

